

Кресан О.Д. Переживання особистістю життєвих подій у контексті культурно-історичної психології Л.С.Виготського // *Психологія людини: Л.С. Виготський та сучасна наука* : Збірник статей за редакцією М.В.Папучі. Випуск 2–3. Ніжин : НДУ ім.М.Гоголя, 2020. 419 с. С. 294-307.

УДК 195.923.2 : 005.332.7

Кресан О.Д.

Канд. психол.н.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин

**ПЕРЕЖИВАННЯ ОСОБИСТІСТЮ ЖИТТЄВИХ ПОДІЙ У
КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
Л.С.ВИГОТСЬКОГО**

Стаття присвячена дослідженню особливостей переживання життєвих подій особистості в контексті культурно-історичної психології Л.С.Виготського. Проаналізовано погляди провідних науковців щодо проблеми переживання життєвих подій, а також основні ідеї Л.С.Виготського. Наведено результати емпіричного дослідження оповідей про життєві події. Визначено ознаки та умови переживання життєвих подій у наративі. До них належать наявність тексту про подію, діалог щодо події, наявність рефлексії, прояв почуттів, емоційне реагування на цю подію, занурення в деталі життєвої події та увага до них, використання метафор в описі події тощо.

Ключові слова: життєві події, інтеріоризація, переживання, наратив, оповідь.

Кресан О.Д.

Канд.психол.н.

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя, г.Нежин

ПЕРЕЖИВАНИЕ ЛИЧНОСТЬЮ ЖИЗНЕННЫХ СОБЫТИЙ В КОНТЕКСТЕ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОЙ ПСИХОЛОГИИ Л.С.ВЫГОТСКОГО

Статья посвящена исследованию особенностей переживания жизненных событий личности в контексте культурно-исторической психологии Л. С. Выготского. Проанализированы взгляды ведущих ученых по проблеме переживания жизненных событий, а также основные идеи Л.С.Выготского. Приведены результаты эмпирического исследования рассказов о жизненных событиях. Определены признаки и условия переживания жизненных событий в нарративе. К ним относятся наличие текста о событии, диалог, наличие рефлексии, проявление чувств в описании события, эмоциональное реагирование на него, погружение в детали жизненного события и внимание к ним, использование метафор в описании события и тому подобное.

Ключевые слова: жизненные события, интериоризация, переживание, нарратив, повествование.

Проблема переживания життєвих подій та їх впливу на особистість не є новою у психології, проте набуває дедалі більшої гостроти у зв'язку з новими викликами та подіями сучасності. Оскільки ми існуємо у світі подій, зовнішніх і внутрішніх, їх вплив на нас незаперечний, і часом він може бути травматичним та болісним настільки, що людина потребує психологічної допомоги фахівця. Для того, щоб запобігти цьому, людина має пережити ці події і рухатися далі у своєму розвитку. Тому в психології значна увага приділяється дослідженню явища переживання, яке розглядається авторами дует по-різному, проте досі так і не розкриті глибинні психологічні механізми, що дозволяють людині усвідомити і пережити певні життєві події.

У зв'язку з цим значного інтересу набуває культурно-історична психологія Л.С.Виготського, де розкриті основні шляхи функціонування

переживання і на прикладі вищих психічних функцій детально проаналізовано механізми змін в особистості.

Тому метою нашого дослідження є аналіз особливостей та механізмів переживання особистістю життєвих подій у контексті культурно-історичної психології Л.С.Виготського.

Л. С. Виготський був одним із перших у вітчизняній психології вчених, хто ґрунтовно досліджував переживання і визначив культурно-історичний аспект цього явища. За Л. С. Виготським, переживання – це *одиниця*, у якій представлені в єдності, з одного боку, особистісні властивості дитини, з іншого боку, особливості її середовища [4]. «Переживання є одиниця, – пише Л. С. Виготський, – у якій у нерозривному вигляді представлене, з одного боку, середовище, те, що переживається, – переживання насамперед стосується чогось такого, що знаходиться поза людиною, – з іншого боку, представлене те, як я переживаю це, тобто всі особливості особистості та всі особливості середовища представлені в переживанні» [4]. Саме через переживання середовище й здійснює певний вплив на дитину. На думку автора, «переживання певної ситуації, переживання певної частини середовища визначає те, який вплив матиме ця ситуація або це середовище на дитину. Таким чином, не сам по собі той чи той момент, узятий безвідносно до дитини, але цей момент, переломлений через переживання дитини, може визначити, як він впливатиме на перебіг подальшого розвитку» [4, с. 93]. Проте, не лише середовище, згідно з Л. С. Виготським, визначає переживання особистості. Переживання саме визначається розумінням, тобто *свідомістю* особистості. Те, як діє середовище, залежить від ступеня осмислення дитиною цього середовища, від того, якого значення воно для неї набуває [4]. Тому переживання можна розглядати як суто особистісний, індивідуальний феномен, що виникає в людини з появою процесу усвідомлення та розуміння. Погляд цього автора є важливим для доведення взаємозв'язку переживання та усвідомлення, однак, на нашу думку, явище

переживання можна розглядати не лише в контексті вікового розвитку дитини, а набагато ширше.

Гуманістична психологія, на відміну від психоаналізу, активно використовує поняття переживання, зокрема виокремлюють переживання свого Я (Л. Бінсвангер, Дж. Бюдженталь, А. Ленгле, Р. Мей, К. Роджерс та ін.), вершинні (пікові) переживання (А. Маслоу) тощо.

К. Роджерс використовує поняття переживання для позначення важливої для особистості сфери досвіду та почуттів, яка поряд із Самістю складає цілісну структуру особистості. Переживання включає в себе глибинний, не завжди усвідомлений досвід особистості (з лат. Experience – переживання, досвід), організмичні прояви, природні особливості її поведінки, почуття тощо. Відкритість переживанням, за К. Роджерсом, є ключем до повноцінного функціонування людини, її психологічного здоров'я, і полягає у здатності приймати себе повною мірою з усіма своїми проявами, приймати свої переживання та досвід [12]. Схожим чином, як шлях людини до справжності та її істинної природи розуміє переживання ще один представник гуманістичної психотерапії Дж. Бюдженталь. Переживання, на його думку, існує у внутрішньому світі людини як «потік переживань», прийнявши й усвідомивши який, людина стає більш справжньою, більш «живою» [2]. І «відкривати потік своїх переживань» для автора означає усвідомлювати їх, лише таким чином можливе справжнє, істинне життя. Отже, переживання в поглядах багатьох авторів, з одного боку, тісно пов'язане зі свідомістю та усвідомленням, а з іншого, – переживання – це те, що «робить людину живою» (Дж. Бюдженталь).

Така думка є цікавою для нашого дослідження і, на наш погляд, потребує пояснення й уточнення. Погляд на переживання як на «живу», справжню реакцію, на нашу думку, є важливим саме тому, що допомагає розрізнити переживання та усвідомлення, які, хоч і є близькими явищами й часто ототожнюються, але за своєю суттю і змістом є різними. Зокрема, переживання як «живе» ставлення особистості, що робить людину більш

справжньою, емпатійною (К. Роджерс), наповненою емоційно, відрізняється від усвідомлення, яке має більше когнітивний аспект, пов'язаний із діяльністю психічних процесів. Таке розуміння переживання трапляється й у вітчизняній психології, зокрема П. М. Якобсон, що працював над проблемою емоцій і почуттів, вважав, що переживання – це певна *жива реакція* на те, що відбувається, і цим словом він позначав почуття. За його словами, «переживання почуття – це жива емоційна реакція, яка іноді може досягати великої сили» [15]. На нашу думку, поняття переживання ширше, ніж почуття та емоції, оскільки воно також включає в себе момент глибокої внутрішньої, а не лише емоційної, активності людини в її життєвій ситуації. У процес переживання залучена вся цілісна особистість, всі її сфери – тілесна, когнітивна, емоційна та ін.

Схожої думки дотримуються Ф. Т. Михайлов та М. В. Папуча. Вслід за вказаними авторами, процес переживання будемо розуміти як активний процес переведення «у своє живе» думок, висловлювань, відчуттів і досвіду, що пов'язані з життєвою подією. На думку М. В. Папучі, переживання можна розглядати (виходячи з логіки терміну) як перенесення чого-небудь у живий стан, тобто переведення події, відчуття, предмета, які оточують людину, у стан живого сприйняття, живого відношення [10, с. 53]. Таке розуміння переживання, з одного боку, дозволяє вивчати його у зв'язку з життєвими подіями, а з іншого, робить акцент на внутрішньому світі особистості, що дає змогу вивчати внутрішній світ, досвід особистості у зв'язку з життєвими подіями, їх усвідомленням і переживанням.

Для нас таке розуміння переживання цікаве тим, що може бути розглянуте в контексті культурно-історичної психології Л.С.Виготського, зокрема його ідей щодо процесу *інтеріоризації* зовнішнього у внутрішнє як механізму виникнення психічних явищ. Л.С.Виготський розкриває сутність та аналізує особливості цього процесу переважно на прикладі вищих психічних функцій та когнітивних процесів. Він пише: «... перехід операцій всередину, цю інтеріоризацію вищих психічних функцій, пов'язану з новими

змiнами в їх структурi, ми називаємо процесом вращування, маючи на увазi ... що вищi психiчнi функцiї будуються спочатку як зовнiшнi форми поведiнки i спираються на зовнiшнiй знак...» [5]. Вiдповiдно до iдей автора, можемо провести аналогiю мiж вищими психiчними функцiями та життєвою подiєю. Стосовно подiї це можна пояснити таким чином: у процесi переживання подiя iз зовнiшньої стає «живою», власною, тобто внутрiшньою, входить у життєвий досвiд людини та в її iсторiю життя (С.Л.Рубiнштейн).

Розглянемо, як саме спiввiдносяться процес переживання та життєвi подiї. У психологiї дослiджено, що переживання обов'язково має свiй предмет, є переживанням *чогось* (Л. С. Виготський, С. Л. Рубiнштейн та iн.). Таким предметом, є рiзнi явища оточуючого середовища та внутрiшнього свiту людини, зокрема життєвi подiї.

У психологiї процес переживання з подiями пов'язують рiзнi автори, дослiджуючи переважно переживання кризових, травматичних, стресових подiй тощо (Л. I. Анциферова, Д. Калшед, Л. О. Китаєв-Смик, Е. Лiндеманн, Ш. Магомед-Емiнов, Н. В. Тарабрина, Л. В. Трубицина та iн.). Проте загалом проблема переживання життєвих подiй є мало дослiдженою, оскiльки сучасна психологiя та психотерапiя здебiльшого орiєнтуються на «проблемнi», негативнi подiї, якi призводять до серйозних труднощiв та розладiв, а поняття життєвої подiї є бiльш узагальненим i не вказує явно на таку семантику, хоч негативнi й травматичнi подiї теж часто є для людини життєвими. Деякi думки з пiднятої проблеми є у працях вiтчизняних i зарубiжних вчених, хоча їх не так багато. Спробуємо висвiтлити найбільш цiкавi, на наш погляд, у контекстi дослiджуваної проблеми.

Тiсний взаємозв'язок i взаємозалежнiсть подiї та переживання визнавався такими авторами, як О. Ф. Бондаренко, Т. М. Буякас, Т. С. Кириленко, А. Ленгле, С. Л. Рубiнштейн, О. Є. Сапогова, Т. М. Титаренко та iн. Зокрема С. Л. Рубiнштейн вважав, що подiя може стати *переживанням*, коли певний факт, як визначний момент, увiйшов в

індивідуальну історію певної особистості й відіграв у ній певну роль [13, с.11]. Відповідно переживання, на думку вченого, – це подія внутрішнього життя для людини. «Якщо подією можна назвати таке явище, що зайняло певне місце в якомусь історичному ряду і в силу цього набуло певної специфічності, неповторності й значущості, то *переживанням* у специфічному, підкресленому змісті слова можна назвати психічне явище, яке стало *подією внутрішнього життя особистості* [13, с.12]. Таким чином, подія й переживання виявляються ніби двома сторонами одного явища – об'єктивною та суб'єктивною.

Цікаві думки щодо взаємодії події та її переживання суб'єктом висловлені психологом-екзистенціалістом А. Ленгле. На його думку, переживання події становить ніби «пропускання» її людиною через себе, таким чином людина розуміє її сутність і досягає гармонії з собою [7]. Переживання події тісно пов'язане зі знаходженням смислу. На думку автора, «подія стає переживанням завдяки смислового змісту, який сприймає людина» [8, с.45]. Отже, щоб пережити подію, важливо знайти і зрозуміти її смисл, загалом наявність смислу є однією з ознак життєвої події (Ф. Ю. Василюк, А. Ленгле, Д. О. Леонт'єв, О. Є. Сапогова та ін.). Тому можна сказати, що *життєвою* подія стає завдяки *переживанню*.

Переживання життєвих подій може відбуватися ретроспективно, коли подія вже відбулася, наприклад, давно минула подія або така, що відбулася нещодавно, але *вже* відбулася. Можливе також переживання людиною життєвої події *під час* самої події, особливо, якщо така подія триває довго, наприклад, пошук роботи, екзаменаційна сесія, розлучення, хвороба тощо. Проте, коли говоримо про переживання у вказаному нами розумінні, то воно повною мірою може відбуватися лише ретроспективно, після того, як подія вже відбулася (Ф. Ю. Василюк, Ю. Джендлін, М. Д. Лінде, М. К. Мамардашвілі, В. В. Нуркова, О. М. Улановський та ін.). Наприклад, М. К. Мамардашвілі, аналізуючи твори М. Пруста, пише: «Я ніколи не відчуваю, не переживаю дещо в момент самого переживання. Щоб мені

пережити об'єкт, потрібно з ним розстатися» [9]. Це свідчить саме про ретроспективний характер переживання, про певне роз'єднання з подією у свідомості людини, яке не може відбуватися під час самої події. А О. М. Улановський зазначає, спираючись на Е. Спінеллі, що «ми не можемо описати переживання, коли воно відбувається, а лише після того, як воно відбулося» [14, с.142]. Це можна пояснити тим, що, по-перше, плин переживання під час події може відбуватися без участі свідомості, а процес усвідомлення ніби дистанціює людину від цієї події. По-друге, словесне оформлення, навіть коли людина лише думає про подію, змінює саме переживання, а також іноді зміст і сутність події, що відбувалася (М. М. Бахтін, Ю. Джендлін та ін.). Отже, у процесі переживання життєвої події можуть брати участь процеси свідомості та усвідомлення, загалом переживання життєвої події особистістю завжди пов'язано з її усвідомленням, більш детально психологічні особливості та співвідношення цих явищ буде описано нижче. Таким чином, під час події відбувається її *проживання* людиною, а *переживання* відбувається пізніше за наявності *спеціальних умов*, про що також мова піде далі.

Переживання життєвої події ми розуміємо як її «переведення» у внутрішній план, у своє-живе й ті внутрішні процеси, які з цим пов'язані. Переживання життєвих подій, на нашу думку, може виражатися в різних проявах. Зокрема можемо виділити деякі **психологічні ознаки, параметри процесу переживання** особистості, за якими можна визначити його наявність. До цих ознак можна віднести:

- емоційні стани, почуття, пов'язані з цією подією;
- внутрішній діалог із приводу життєвої події, намагання її осмислити, зрозуміти. Сумніви, суперечності і т. ін., що виникають у внутрішньому світі людини у зв'язку з подією. Ця особливість стосується також і процесу осмислення та усвідомлення події, оскільки, як уже зазначалося, переживання та усвідомлення тісно взаємопов'язані;

– спогади про подію, повернення до неї часто після тривалого проміжку часу з моменту, коли вона сталася (іноді це може мати нав'язливий мимовільний характер, наприклад, під час посттравматичних станів та розладів);

– розповіді, життєві історії, висловлювання про подію в усній і письмовій формі (оповідання, бувальщини, «випадки з життя», щоденникові записи, мемуари, листи тощо);

– специфічні умови, необхідні для переживання події: наявність часу, усамітнення або, навпаки, діалог стосовно події з емпатійною людиною, з тим, хто може вислухати без оцінки і критики; певна «зупинка» в зовнішній діяльності, в активності, для того, щоб відбулося переживання.

Всі ці параметри та ознаки тісно пов'язані між собою і відображають основні аспекти процесу переживання життєвих подій. Ми досліджували переживання за допомогою відшукування їхніх ознак у текстах та життєвих історіях про подію, оскільки одним із параметрів переживання є *оповідь життєвих історій*, пов'язаних із життєвою подією.

Як уже зазначалося, подія стає життєвою та набуває свого значення і смислу в суб'єктивному досвіді людини завдяки переживанню. Саме особистість завдяки процесу «переведення» події у внутрішній, свій, живий світ створює її як життєву і таким чином переживає та «вбудовує» її у свій досвід. Способом, шляхом, який використовується особистістю в цьому разі, може бути **процес оповіді про подію**, у якому переживання формується, виникає, власне існує [0; 10]. Ми досліджували оповіді про життєві події, спираючись на ідеї *нарративної психології* – напрямку психологічних досліджень, що вивчає «оповідальну природу людської поведінки, тобто характер взаємодії людини з власним досвідом через оповідання про нього» [11, с.85].

У такому разі оповідь про подію, текст чи висловлювання можуть виступати тим «містком», який, згідно з Л.С.Виготським, дозволяє їй із

зовнішнього явища стати внутрішнім, тобто дає змогу бути привласненою у життєвий досвід і пережитою. Крім цього, за Л.С.Виготським, мова і мовлення є тим засобом, «психологічним знаряддям», що дозволяє розвиватися вищим психічним функціям, оскільки слово – це знак, а мова є знаковою системою, через яку можуть опосередковуватися внутрішні процеси. Тому текст, оповідь можна розглядати як засіб опосередкування досвіду особистості і водночас його створення, оскільки, розповідаючи певні історії, людина не просто виражає своє переживання, але й формує його (М.М.Бахтін).

Це відкриває можливості для надання психологічної допомоги особам з не пережитими подіями, тими, хто мав травматичний досвід чи будь-які інші неприємні ситуації. Вираження внутрішнього світу у формі оповіді, створення історій про події в такому разі може мати психотерапевтичний ефект – допомогти людині пережити і прожити цю подію. У протилежному разі людина фіксується на певній події, травматичний досвід ніби консервується, а не проживається, таким чином особистість не може повноцінно розвиватися й жити, оскільки вся життєва енергія йде на забезпечення функціонування цієї травми. Як це можна показати емпірично?

Згідно з нашими дослідженнями [6], створення тексту, оповіді чи будь-якого висловлювання про подію є, з одного боку, звичайним для особистості явищем, з іншого – необхідним для привласнення цієї події, досвіду, пов'язаного з нею та «вбудовування» у свою автобіографічну пам'ять (В.В.Нуркова) та історію життя (С.Л.Рубінштейн). В емпіричному дослідженні нашою метою було визначити особливості та умови переживання життєвої події в оповіді, а також сам факт наявності переживання події під час оповіді.

Для цього ми пропонували людям різного віку розповісти про будь-яку подію свого життя усно. На першому етапі людина сама розповідала, а на другому ми ставили уточнюючі запитання, які, на наш погляд, могли б поглибити або розпочати, «запустити» процес переживання цієї події.

Оповіді досліджуваних та їхні невербальні реакції фіксувалися в процесі дослідження. Нами було виокремлено *ознаки переживання* в процесі оповіді і в самих історіях, згідно з якими, можна робити висновок про наявність / відсутність процесу переживання події.

Ознаками переживання життєвої події в тексті, на нашу думку, є такі:

- рефлексія життєвої події, почуттів, пов'язаних із нею;
- діалог із собою щодо події;
- виникнення почуттів, які мали місце в тій ситуації, емоційне реагування на спогад про подію, емоційність оповіді;
- зміна невербальних проявів у процесі оповіді, паузи в мовленні (для усних текстів);
- увага до подробиць і деталей життєвої події;
- використання метафор в описі події;
- залучення часового контексту в опис цієї події (минуле, теперішнє, майбутнє).

Таким чином, в оповідях, де були наведені ознаки, визначалися наявність переживання життєвих подій.

В результаті було визначено, що не кожен досліджуваний не в кожній оповіді виражав переживання своєї події, для цього необхідні відповідні умови. Насамперед показовим є той факт, що деякі досліджувані створювали напівформальний текст для того, щоб виконати завдання. Зазначимо, що дослідження проводилося тільки з тими, хто сам виявив бажання, коли було повідомлено про мету та особливості процедури. Специфічні зовнішні умови, необхідні для переживання події, були нами дотримані (наявність часу, діалог, відсутність зовнішньої активності тощо). Це дозволило нам зробити висновок, що не кожен досліджуваний схильний переживати будь-яку подію в момент оповіді, в деяких текстах наявне тільки усвідомлення події без ознак її переживання. Відкритість події у ситуації взаємодії з дослідником і відповідно довіра до самого дослідника значним чином впливають на її переживання, оскільки в ситуації напруження з боку досліджуваного,

недовіри до дослідника і його дій, переживання події в оповіді не відбувалося. Це можна пояснити в контексті поглядів Л.С.Виготського, який вважав, що «всі вищі психічні функції є інтеріоризовані відносини соціального порядку, основа соціальної структури особистості. Їх склад, генетична структура, спосіб дії, одним словом, вся їхня природа соціальна; навіть перетворюючись у психічні процеси, вона залишається квазісоціальною» [3, с. 618].

Спираючись на ідею Л.С.Виготського щодо соціального походження внутрішніх процесів, можемо сказати, що у таких досліджуваних соціальні відносини і соціальна ситуація виникнення чи актуалізації цієї події не відбулися або відбулися в умовах, які не сприяють їх переходу у внутрішній план, наприклад, для потрібного досліджуваному процесу переживання соціального контакту було недостатньо тощо.

Проте поруч із зазначеною групою досліджуваних були ті, в текстах яких відображене переживання ними життєвої події, їх оповіді містять наведені вище ознаки, вони виражали відкритість своєму досвіду і, відповідно, описаній події, виявляли інтерес до дослідника і його роботи. На нашу думку, йдеться про особистісне ставлення людини до себе і світу – або це відкритість переживанню, досвіду (К.Роджерс), або недовіра до світу і самої себе, що виявляється у її внутрішньому й зовнішньому напруженні.

Таким чином, можемо зробити висновок, що переживання життєвих подій в оповіді може як відбуватися, так і не відбуватися. Цей процес може мати такі особливості. По-перше, в оповіді може відобразитися тільки усвідомлення події як факту без ознак її переживання та глибшого усвідомлення. Такі тексти лаконічні, стислі та свідчать про усвідомлення життєвої події без її переживання в тексті, що відбувається внаслідок відсутності необхідних умов для цього процесу. По-друге, оповідь про подію може становити наратив з усіма його ознаками, в якому відображається як усвідомлення життєвої події, так і її переживання. Такі оповіді дуже розлогі та зазвичай становлять фрагмент автобіографії чи автобіографію людини

загалом.

Отже, переживання життєвої події особистістю відбувається під час наративізації в спеціальних умовах, за наявності відкритості цій події, у режимі діалогу. Зокрема діалог з уточнюючими питаннями щодо життєвої події, які були поставлені досліджуваним після усної розповіді, сприяв виникненню й поглибленню переживання та усвідомлення цієї події, що було визначено за наведеними вище ознаками.

Проте, аналізована тема у наведеному контексті культурно-історичної психології потребує подальших досліджень та глибшого розкриття. Зокрема вивчення внутрішніх механізмів інтеріоризації при переживанні життєвих подій, участь вищих психічних функцій у цьому процесі, а також особистісні передумови та характеристики осіб з різним досвідом переживання життєвих подій.

Список використаних джерел

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики / М. М. Бахтин. – М. : Художественная литература, 1975. – 504 с.
2. Бьюдженталь Дж. Наука быть живым. Диалоги между терапевтом и пациентом / Дж. Бьюдженталь ; [пер. с англ. А. Б. Фенько]. – М. : Независимая фирма «Класс», 2007. – 336 с. – (Библиотека психологии и психотерапии).
3. Выготский Л. С. Психология / Л. С. Выготский. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1008 с.
4. Выготский Л. С. Собрание сочинений : в 6-ти т. – Т. 4 : Детская психология / под ред. Д. Б. Эльконина. – М. : Педагогика, 1984.– 432 с., ил. – (Акад. пед. наук СССР).
5. Выготский Л. С. Собрание сочинений : в 6-ти т. – Т. 6 : Орудие и знак в развитии ребенка / Под ред. М. Г. Ярошевского. – М. : Педагогика, 1984. – 400 с.
6. Кресан О.Д. Психологічні особливості переживання та усвідомлення особистістю життєвих подій : Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 /

Інститут психології ім. Г.С.Костюка НАПН України / О. Д. Кресан. – К., 2017. – 22 с.

7. Лэнгле А. Person : экзистенциально-аналитическая теория личности : сб. статей / А. Лэнгле ; [пер. с нем. ; вступ. ст. С. В. Кривцовой.] – М. : Генезис, 2005. – 159 с. – (Теория и практика экзистенциального анализа).

8. Лэнгле А. Что движет человеком? Экзистенциально-аналитическая теория эмоций. / Альфريد Лэнгле ; [пер. с нем. ; вступ. статья С. В. Кривцовой]. – 2-е изд. – М. : Генезис, 2009. – 235 с. – (Теория и практика экзистенциального анализа).

9. Мамардашвили М. К. Психологическая топология пути / М. К. Мамардашвили. – СПб : Издательство Русского Христианского гуманитарного института, 1997. – 572 с.

10. Папуча М. В. Проблеми психології особистісного розвитку / М. В. Папуча. – Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2008. – 384 с.

11. Проблеми психологічної герменевтики : монографія / за ред. Н. В. Чепелевої. – К. : Міленіум, 2004. – 276 с.

12. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Роджерс ; общ. ред. и послесл. Исениной Е. И. ; [пер. с англ.] – М. : Издательская группа «Прогресс», 1998. – 480 с.

13. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб : «Питер», 2015. – 713 с. – (Серия «Мастера психологии»).

14. Улановский А. М. Феноменологическая психология : качественные исследования и работа с переживанием / А. М. Улановский. – М. : Смысл, 2016. – 256 с.

15. Якобсон П. М. Психология чувств и мотивации / П. М. Якобсон. – Воронеж : МОДЭК ; Москва : Институт практической психологии, 1998. – 304 с. – (Серия «Психологи Отечества»).

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bahtin M. M. Voprosy literatury i estetiki / M. M. Bahtin. – М. : Hudozhestvennaya literatura, 1975. – 504 s.

2. B'yudzhental' Dzh. Nauka byt' zhivym. Dialogi mezhdru terapevtom i pacientom / Dzh. B'yudzhental' ; [per. s angl. A. B. Fen'ko]. – M. : Nezavisimaya firma «Klass», 2007. – 336 s. – (Biblioteka psihologii i psihoterapii).
3. Vygotskij L. S. Psihologiya / L. S. Vygotskij. – M. : EKSMO-Press, 2000. – 1008 s.
4. Vygotskij L. S. Sobranie sochinenij : v 6-ti t. – T. 4 : Detskaya psihologiya / pod red. D. B. El'konina. – M. : Pedagogika, 1984.– 432 s., il. – (Akad. ped. nauk SSSR).
5. Vygotskij L. S. Sobranie sochinenij : v 6-ti t. – T. 6 : Orudie i znak v razvitii rebenka / Pod red. M. G. YAroshevskogo. – M. : Pedagogika, 1984. – 400 s.
6. Kresan O.D. Psihologichni osoblivosti perezhivannya ta usvidomlennya osobistystyu zhittevih podij : Avtoref. dis... kand. psihol. nauk: 19.00.01 / Institut psihologii im. G.S.Kostyuka NAPN Ukraïni / O. D. Kresan. – K., 2017. – 22 s.
7. Lengle A. Person : ekzistencial'no-analiticheskaya teoriya lichnosti : sb. statej / A. Lengle ; [per. s nem. ; vstup. st. S. V. Krivcovej.] – M. : Genezis, 2005. – 159 s. – (Teoriya i praktika ekzistencial'nogo analiza).
8. Lengle A. CHto dvizhet chelovekom? Ekzistencial'no-analiticheskaya teoriya emocij. / Al'frid Lengle ; [per. s nem. ; vstup. stat'ya S. V. Krivcovej]. – 2-e izd. – M. : Genezis, 2009. – 235 s. – (Teoriya i praktika ekzistencial'nogo analiza).
9. Mamardashvili M. K. Psihologicheskaya topologiya puti / M. K. Mamardashvili. – SPb : Izdatel'stvo Russkogo Hristianskogo gumanitarnogo instituta, 1997. – 572 s.
10. Papucha M. V. Problemy psihologii osobistisnogo rozvitku / M. V. Papucha. – Nizhin : PP Lisenko M.M., 2008. – 384 s.
11. Problemy psihologichnoji germenevtyki : monografiya / za red. N. V. CHEpelevoi. – K. : Milenium, 2004. – 276 s.

12. Rodzhers K. R. Vzgljad na psihoterapiyu. Stanovlenie cheloveka / K. Rodzhers ; obshch. red. i poslesl. Iseninoj E. I. ; [per. s angl.] – M. : Izdatel'skaya gruppа «Progress», 1998. – 480 s.
13. Rubinshtejn S. L. Osnovy obshchej psihologii / S. L. Rubinshtejn. – SPb : «Piter», 2015. – 713 s. – (Seriya «Mastera psihologii»).
14. Ulanovskij A. M. Fenomenologicheskaya psihologiya : kachestvennye issledovaniya i rabota s perezhivaniem / A. M. Ulanovskij. – M. : Smysl, 2016. – 256 s.
15. Yakobson P. M. Psihologiya chuvstv i motivacii / P. M. Yakobson. – Voronezh : MODEK ; Moskva : Institut prakticheskoy psihologii, 1998. – 304 s. – (Seriya «Psihologi Otechestva»).

Kresan Olga Dmytrivna, the Candidate degree in psychology, the professor of Nizhyn Gogol State University

PERSONALITY'S EXPERIENCE OF LIFE EVENTS IN THE CONTEXT OF VYGOTSKY'S CULTURAL HISTORICAL THEORY

The article is devoted to the study of peculiarities of personality's life events experience in in the context of Vygotsky's cultural historical theory. The author analyses views of leading researchers on peculiarities of the experience of life events, and Vygotsky's cultural historical theory ideas. The results of empirical research in narrations about life events were presented. The features and conditions of experience of life events in the narrative were defined. They include: a text about a life event, a dialogue about it, reflection, emotions, emotional reaction to this event, detalization of the event, use of metaphors in the event description. As a result of the empirical research it is proved that experience of life events in the narration depend not so much on its form, but on the above mentioned conditions and features.

Key words: life event, interiorization, experience, narrative, narration.